

Araştırma Makalesi

Sermaye Merkezli Yerel Yönetimin Dümenini Kırarak: Yerel Yönetimi Kent Hakkı Bağlamında Düşünmek

Hasan GÜRBÜZ¹

ORCID 0000-0002-3051-0058

Öz

Bu çalışmada, kapitalist sistemin kentleşme süreci üzerindeki etkilerini ve bu süreçte ortaya çıkan eşitsizliklere bir alternatif oluşturma bağlamında toplumcu belediyeciliğin yaratacağı potansiyeli Henri Lefebvre'nin "kent hakkı" kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Kapitalist kentleşme, kentsel mekânın metalaşmasına, kamusal faydanın göz ardı edilmesine ve mekânsal eşitsizliklerin derinleşmesine yol açmıştır. Söz konusu eşitsizlikler gelir eşitsizliği, kent yoksulluğu, iklim krizi, sermaye merkezli mekansal düzenlemeler, güvenlik ve şiddetin tırmanması, kent dokusunun ve kent estetiğinin bozulması vb. olarak çoğaltılabilir. Tüm bu sorunlar küresel bir kentleşme krizi ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Kentleşme krizi diye adlandırabileceğimiz bu sorunlar yumağına karşılık toplumcu belediyecilik pratikleri alternatif yaratarak toplum nezdinde karşılık bulabilir. Yakın tarihte Türkiye'de ve dünyada toplumcu belediyecilik pratikleri hem yerel düzeyde emek merkezli yönetim deneyimini başarıyla gerçekleştirmiş hem de yerelden merkeze doğru yayılan bir demokratikleşme pratikleri sergilenmiştir. Türkiye'de günümüzde yaşanan siyasi ve ekonomik krizleri göz önünde bulundurarak yerel yönetimlerin önemi daha da artırmıştır. Yerel yönetimler özellikle kent yoksulluğuyla mücadele konusunda zaman zaman merkezi yönetimden daha etkin politikalar geliştirmiştir. Yerel yönetimlerin ortaya koydukları yönetim pratikleri toplumcu belediyecilik bağlamında tartışılmıştır. Çalışma, alan yazın taraması yöntemine dayanarak akademik araştırmalar, raporlar incelenmiş ve gözlem tekniğiyle şekillendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumcu Belediyeçilik, Kentleşme, Yerel Yönetim, Kent Hakkı

1. Mersin Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora mezunu, hasanhuseyingrbz@gmail.com, Makale Geliş Tarihi: 03.05.2024 - Makale Kabul Tarihi: 16.10.2024

Breaking the Helm of Capital-Centered Local Development: Thinking of Local Government in the Context of the Right to the City

Abstract

This study examines the effects of the capitalist system on urbanization period and evaluates the potential of socialist municipalism as an alternative to the inequalities arising from this process, framed within Henri Lefebvre's concept of the "right to the city." Capitalist urbanization has led to the commodification of urban spaces, the neglect of public benefits, and the deepening of spatial inequalities. These inequalities include income disparity, urban poverty, the climate crisis, capital-centered spatial arrangements, the escalation of violence and insecurity, and the degradation of urban aesthetics and fabric, among others. Collectively, these issues indicate a global urbanization crisis. These intertwined issues, which can be described as an urbanization crisis, can find resonance among communities through the practices of socialist municipalism by offering alternative solutions. Recent examples of socialist municipalism, both in Turkey and globally, have demonstrated successful labor-centered governance at the local level and democratic practices spreading from the local to the national scale. Considering the current political and economic crises in Turkey, the role of local governments has become increasingly significant. Local governments have at times developed more effective policies than the central government, especially in combating urban poverty. The governance practices of local governments are discussed within the framework of socialist municipalism. The study relies on the literature review method, examining academic research and reports and utilizing observational techniques.

Key Words: Socialist Municipalism, Urbanization, Local Government, Right to the city

Giriş

Kentler, insanlığın tarihsel birikiminin kristalize olduğu mekânlar olarak, günümüzde ciddi sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümlere sahne olmaktadır. Ancak kentler, İlk Çağ ve Orta Çağ boyunca büyük bir önem arz etmemiştir. Kapitalist sistemin gelişmesiyle birlikte kentler hem ekonomik hem de demografik açıdan dikkate değer bir büyüme kaydetmiştir. Örneğin, dünya kent nüfusu 1950'lere kadar yalnızca %30 seviyesine ulaşmışken, bu tarihten sonra kentlerin önemi giderek artmış ve gelişmiş ülkelerde nüfusun yaklaşık %80'i, dünya genelinde ise %56'sı kentlerde yaşamaya başlamıştır (Habitat, 2022). Günümüzde, dünya genelinde nüfusu bir milyonun üzerinde olan 624 kent bulunmaktadır ve bu kentlerde yaşayan toplam nüfusun 2 milyar 300 milyonu aştığı tahmin edilmektedir (Citypopulation, 2024). Bu veriler, kentleşmenin günümüz dünyasında ne denli önemli bir olgu haline geldiğini açıkça göstermektedir.

Her toplumsal yapı kendi mekânını yaratır (Lefebvre, 2014). Kapitalist sistem, kendi mekânını yaratmada oldukça mahir davranmıştır. Ancak bu ustalık, yaratıcı yıkım şeklinde tezahür etmiş ve önceki kent formlarının etkilerini neredeyse tamamen silmiştir. Özü itibarıyla kapitalist kentleşme artı ürünün toplumsal ve coğrafi olarak yoğunlaşmasından doğmuştur. Dolayısıyla kentleşme daima sı-

nıfsal bir olgu olagelmıştır (Harvey, 2013: 45). Öte yandan kapitalist kentleşme günümüzün en önemli krizlerinden birisi olan kentleşme krizine yol açmıştır (Florida, 2018; Harvey, 2013). Bu kriz aynı zamanda modern uygarlığın krizini de yansıtmaktadır. Kapitalist kentleşme süreci, gezegenin kentleşmesi² olarak tanımlanabilecek boyutlara ulaşmıştır ve bu süreç yalnızca kırsal alanları fiziksel olarak ortadan kaldırmakla kalmamakta, aynı zamanda kırsal yaşam biçiminin ve bu yaşam biçimine dair anlamların ve düşünsel değerlerin de yitirilmesine yol açmaktadır (Brenner, 2014: 42; Brenner & Schmid, 2015).

Kapitalist kentleşmenin en bilinen özelliği dünyanın birçok bölgesinde eşitsiz bir gelişim seyri göstermesidir. Bu süreçte, ışıltılı bulvarlar, devasa iş merkezleri ve gökdelenler inşa edilerek kent mekânları varsıl kesimlere açılmış, geniş mülksüz kesimlere ise kapatılmıştır. Ayrıca, kentin yönetiminde, refahın paylaşılmasında ve kentsel alanların şekillenmesinde seçkinlerin belirleyici olduğu gözlemlenmektedir. Kentlerin bu eşitsiz gelişimi, günümüzün ve geleceğin en önemli sorunlarından birini teşkil etmektedir. Kent hareketlerinin ve genel toplumsal mücadelenin başlıca taleplerinden biri, daha eşitlikçi bir kent yönetiminin tesis edilmesidir.

Bu bağlamda bu çalışmada, Lefebvre'nin ortaya attığı "kent hakkı" kavramını merkeze alarak, sermaye merkezli kentleşmenin kent halkının çoğunluğunu karar alma süreçlerinden ve kentin olanaklarından dışlayan bir süreç olduğunu göstermektedir. Çalışma, kentin yönetiminden bölüşümüne kadar tüm kentlilerin söz, karar ve kullanım hakkı olduğunu iddia etmektedir. "Yerde başlayacak katılımcı, sürdürülebilir ve toplumcu belediyeçilik pratiklerinin yeni bir demokratikleşme sürecine kapı aralayıp aralamayacağı" sorusu çalışmanın ana sorunsalıdır. Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan alan yazın tarama yöntemi kullanılmıştır. Veriler, akademik kaynak ve raporların taraması sonucunda elde edilmiş ve gözlem tekniği ile desteklenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde toplumcu belediyeçilik modelinin tarihsel gelişimi ele alınmış; ikinci bölümde kapitalist kentleşme ve neo-liberal belediyeçilik incelenmiştir. Üçüncü bölümde, neo-liberal politikaların kurumsallaştığı günümüz koşullarında toplumcu belediyeçiliğin Türkiye bağlamında sunabileceği çözüm ve olanaklar değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'deki kent yoksulluğuna yönelik toplumcu belediyeçilik politikalarının etkisi ve yerel düzeyde katılımcı demokrasi uygulamalarının demokratikleşme sürecine katkıları tartışılmıştır. Son bölümde ise toplumcu belediyeçilik uygulamalarının genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

2. Schindler (2022), Gezegensel kentleşme söyleminin Kuzeyli kentleri temel alan indirgemeci bir açıklama olduğunu Güney ülkelerinin birçok kentlerinde bu soyutlamaya uymadığını şerh düşmektedir. Ancak bu çalışmada Güneyli kentlerin de önemli bir bölümünün ana gelişim ivmesinin bu yönde olması dolayısıyla Brenner ve Schmid'in bu soyutlamasının kullanılmasında sakınca görülmemiştir. Aynı şekilde Castells metropollerin fiziksel çevrenin önemini azalttığını, kır-kent ayrımını ortadan kaldırdığını, toplumsal ilişkilerin belirlenmesinde etkili olduğunu vurgulamıştır (Castells, 2015: 53). Özellikle büyük sermaye yatırımlarına ev sahipliği yapan mega kentler (Yalnızca 40 mega bölge Dünya nüfusunun yalnızca %18'ini barındırırken dünyanın ekonomik çıktısının kabaca üçte ikisini ve yeniliklerin %85'inden fazlasını karşılık gelir) dünya ekonomisine yön vermektedir (Florida, 2018: 33).

Toplumcu Belediyecilikten Kent İşletmeciliğine Yerel Yönetimler

Toplumcu belediyeciliğin kökenleri, sanayileşme öncesi döneme kadar uzanmaktadır. Her ne kadar sanayileşme sonrasında yerel yönetimlerin merkezi kentleri benzeri görülmemiş bir nüfus hareketliliğine sahne olsa da sanayileşme öncesinde de kentlerde önemli hareketlilikler gözlemlenmiştir. 14. yüzyılda feodal toplum yapısının sarsılmasıyla birlikte, mensubiyet ve geleneksel aidiyetlerini yitiren köylüler ve zanaatkârlar, kentlere göç etmeye başlamışlardır. Bu süreçte kentlerde işsiz, barınsız ve yurtsuz bir nüfus birikimi meydana gelmiştir. 16. yüzyıla kadar sadaka kültürü ile tolere edilen bu topluluklar, Hristiyan kültüründe yoksulluğun kutsanması nedeniyle yardım ve sadaka ile desteklenmiştir (Castel, 2017: 53). Ancak, bu dönemde kurumsallaşmış bir sosyal yardım sistemi mevcut değildi.

16. yüzyıl itibarıyla kentlerde yaşanan demografik büyüme, düşük istihdam oranları, temel ihtiyaç maddelerinde yaşanan kıtlık, kentlerin plansız büyümesi ve gıda fiyatlarının artışı gibi bir dizi olumsuz ekonomik ve toplumsal gelişme, sosyal güvenlik sistemine duyulan ihtiyacı artırmıştır. Yoksulluk olgusu, Rönesans ve Reform hareketlerinin ardından yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmış ve 1522-1550 yılları arasında Avrupa'nın altmıştan fazla şehri bu konuda çeşitli önlemler almıştır. Bu önlemler, kentlerde başıboş dolaşan gezgin ve dilencilerin denetim altına alınması, işsizlere istihdam sağlanması, çocukların çıraklık sistemine dahil edilmesi ve muhtaç ailelere yardım yapılması gibi düzenlemeleri kapsamaktadır (Castel, 2017: 58).

17. yüzyılda, önceki dönemlere kıyasla daha kapsamlı ve sistematik bir şekilde kentlerdeki dezavantajlı gruplara yönelik düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemeler, toplumcu belediyeciliğin öncüsü olarak kabul edilmiştir. Bazı kaynaklara göre, 18. yüzyılın sonlarına kadar uzanan ilk toplumcu belediyecilik uygulamaları (Hamamcı, 2013: 19'dan aktaran Sezgin ve Canbulut, 2021: 27), 19. yüzyıl İngiltere'sinde başlamıştır (Bayramoğlu, 2015). Bu tarihsel süreç, toplumcu belediyeciliğin temelini oluşturmuş ve sanayileşme sonrası kentlerin yönetiminde daha katılımcı ve sosyal adalet odaklı politikaların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır.

Sanayi Devrimi'nin derin ve kalıcı etkileri ile 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Avrupa kentlerinde yoğun göç hareketlerinin tetiklediği belirgin bir demografik büyüme gözlemlenmiştir. Örneğin, İngiltere'de 19. yüzyılın başlarında %17 olan kentsel nüfus, yüzyılın sonlarına gelindiğinde %72'ye ulaşmıştır (Bayramoğlu, 2015: 27). Bu olgu, zamanla Almanya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi diğer ülkelere de yayılmıştır. Bununla birlikte, bu hızlı nüfus artışı, altyapı, istihdam ve tedarik zincirleri gibi alanlarda hazırlıksız olan kentlerde ciddi sorunlara neden olmuştur. Yetersiz altyapı, artan işsizlik, dilencilik, geçeköndü yerleşimleri ve kontrolsüz mekânsal genişleme bu dönemde belirginleşen başlıca problemler arasında yer almaktadır. Bu dönemde kentlerinin durumunu Engels'in Londra gözlemi çok iyi anlatmaktadır:

...baraka tipi eski fabrika binaları görülür. Sağ aşağı kıyıda, uzun bir sıra halinde evler ve fabrikalar vardır. İkinci ev çatısız ve yıkılmış halindedir; üçüncü ev ise öylesine alçaktadır ki en alt katı yaşanılmaz bir halde, penceresiz ve kapısızdır...Bütün bölgeyi çok iyi bildiğimi sanmama rağmen, demiryolunun bu açıklıkları olmasaydı, orasını ben de keşfedemeyecektim. Kazıkların ve çamaşır iplerinin arasından ve engebeli bir kıydan geçtikten sonra, çoğunda döşeme ve mutfak bulunmayan, tek katlı ve tek odalı küçük kulübelerin oluşturduğu karmaşanın içine girilir. Burada aşağı yukarı bir buçuk metre uzunluğunda ve iki metre eninde bir delikte iki tane yatak gördüm. Bun yataklar, bir merdiven ve bir de ocak odayı tamamen dolduruyordu. Diğer birkaçında ise hemen hemen hiçbir şey görmedim. Kapıların önu pislik ve çöple doluydu. (Engels, 2013: 84).

Kentlerde meydana gelen ani ve hızlı nüfus artışı, istihdam, barınma ve beslenme gibi temel sorunların yanı sıra sağlık ve altyapı eksikliklerini de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, kentlerin altyapı, barınma ve hijyen sorunlarını çözmeye yönelik toplumcu belediyeçilik pratiklerinin geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Örneğin, 1849'da Londra'da kanalizasyon sorunlarının çözümü amacıyla Londra Metropolitan Kanalizasyon Komisyonu kurulmuştur (Bayramoğlu, 2015: 31). Dönemin temel toplumcu belediyeçilik uygulamaları arasında yoksulluk yasası, zorunlu sağlık hizmetleri, konut, eğitim ve yerel yönetimlerin seçime belirlenmesi gibi önlemler yer almış; bu uygulamalar diğer ülkelere ve kentlere de yayılmıştır. Glasgow'da elektrik, su, ulaşım ve gaz hizmetlerinin kamulaştırılması, bu sürecin örneklerinden biridir (Bayramoğlu, 2015: 34).

Toplumcu belediyeçilik denildiğinde, en önemli deneyimlerden biri Paris Komünüdür. 1848'de kapitalizmin krizine karşı gelişen toplumsal hareketler karşısında otoriterleşen Louis Bonaparte, Cumhuriyeti yıkarak kendisini imparator ilan etmiştir. Bonaparte, Paris'in kentsel altyapısını düzenlemek üzere Haussmann'ı göreve getirmiş. Haussmann'ın Paris'te gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm, sadece bir mutenalaştırma projesi olmayıp sermaye birikimini sağlama, işsizliği azaltma ve "tehlikeli grupları" (işsizler, dilenciler ve yoksullar) kent dışına çıkarma amacı güden çok boyutlu bir politikadır. Ancak, 1868'deki finansal kriz ve savaşlar sonucunda, mülksüzleştirilen yoksullar ve işçiler ayaklanarak Paris Komününü kurmuştur (Harvey, 2013: 48-49).

20. yüzyılda da toplumcu belediyeçilik uygulamaları devam etmiş ve İngiltere'deki uygulamalar, İkinci Dünya Savaşı sonrası İşçi Partisi'nin kurulmasına zemin hazırlamıştır (Bayramoğlu, 2015: 51). Benzer biçimde, Fransa, İtalya ve diğer Avrupa ülkelerinde de toplumcu belediyeçilik uygulamaları, 1980'lere kadar sol ve sosyalist hareketlere ilham kaynağı olmuştur. Örneğin, Glasgow'da elektrik, su, ulaşım ve gaz hizmetlerinin kamulaştırılması, bu sürecin bir parçası olarak değerlendirilebilir (Bayramoğlu, 2015: 34). Benzer pratikler yayılarak Türkiye'de dahil olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde hayata geçirilmiştir.

Kapitalist Kentleşme (Sermayenin Kentleşmesi)

Kapitalist kentleşme, temel motivasyon kaynağı olarak sonsuz sermaye birikimi hedefleyen tamamlanmamış bir kentsel devrim olarak değerlendirilmelidir (Lefebvre, 2013). Bu süreçte, kentsel mekânın tahkim edilmesi sınıf mücadelesinin yeni bir biçimi olarak ortaya çıkmış ve kapitalist birikim mekân üzerinde kontrol sağlama mücadelesi ile iç içe geçmiştir (Harvey, 2011: 408). Harvey, kentlerin sermaye birikimi için yeni coğrafi alanlar sunduğunu ve bu süreçte kentsel dönüşüm projelerinin sermaye sıkışıklığını aşma aracı olarak kullanıldığını belirtir (Harvey, 2016: 44). Kentleşme ve sermaye birikimi süreci, kentsel mekânın “rasyonel bir peyzaj” olarak yeniden şekillendirilmesini gerektirir (Harvey, 2016: 42). Neo-liberal kentleşme politikaları, geniş bulvarlar, alışveriş merkezleri ve iş merkezleri gibi yapıyı çevre üretimi ve soylulaştırma projeleri öne çıkarmaktadır. Bu tür projeler, sermaye akışını kolaylaştırmayı hedeflerken, geniş yoksul kesimlerin mülksüzleştirilmesine ve kent dışına itilmesine yol açarak toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir (Florida, 2018: 28). Bu süreçte, Neo-liberal kapitalist kentleşme ağına dahil olmayan kentler üzerinde baskı artmış ve kentlerde sosyal adaletsizliği pekiştiren bir yönetim anlayışı hâkim kılınmıştır. Önerilen neo-liberal yerel kalkınma modeli, ekonomik büyüme vaat etmek yerine geniş çaplı sosyal, ekonomik ve ekolojik krizlere neden olmuştur. Bu süreç, geniş yoksul kesimlerin kentsel mekânda dışlanmasına barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada ciddi zorluklar yaşamasına yol açmıştır.

Kent Yoksulluğu

Yoksulluk, genel olarak kapitalist sistemin yapısal sorunudur. Neo-liberal kalkınma politikalarının yoksulluğu çözüme vaatlerine rağmen, uygulamada “kitlesele mülksüzleştirme, nüfusun yağmalanması, plansız kentleşme, devasa gecekondular mahalleleri ve çevre tahribatı” gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Selwyn, 2021: 127). Kent yoksulluğu, bu olumsuz sonuçlardan en kronik olanıdır. 1970’lerin sonlarında sosyal devlet politikalarının terk edilmesiyle birlikte, başka sorunların yanı sıra “yeni kent yoksulluğu” olarak adlandırılan kitlesele yoksullaştırmaya yol açmıştır (Mühürdaroğlu, 2019: 30; Beyazıt, 2020: 2281). Davis (2001), 20. yüzyıl biterken dünya genelinde en az 921 milyon kişinin gecekondular bölgelerinde yaşadığını ve bu sayının 2005 yılına kadar bir milyarı aşacağını öngörmüştü (Davis, 2006: 39). 2017 yılı itibarıyla dünya nüfusunun yaklaşık 2,2 milyarı sağlıklı içme suyuna erişememekte, % 55’i ise (yaklaşık 4,2 milyar kişi) güvenli temizlik hizmetlerinden yoksun kalmaktadır (United Nations, 2020: 10).

Kent yoksulluğunun en belirgin tezahürlerinden biri olan gecekondular, gezegen çapında yaygın bir olgudur. Gelişmiş ülkelerde gecekondular kent nüfusunun yalnızca %6’sını oluştururken, az gelişmiş ülkelerde bu oran %78,2’ye ulaşmakta ve bu durum küresel kent nüfusunun yaklaşık dörtte üçünü kapsamaktadır (Davis, 2006: 39). Dünya nüfusunun 8 milyarı aşmasıyla kentlerde yaşayan insan sayısının 4 milyardan fazla olduğu tahmin edilmektedir (Birleşmiş Milletler Nüfus

Fonu, 2023). Birleşmiş Milletler Habitat 2022 raporuna göre, kentler hem zenginlik üretmekte hem de yoksulluğu derinleştirerek özellikle gelişmemiş bölgelerde evsizlik ve yoksulluğu artırmakta, bu durum da gecekondulu mahallelerinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Habitat, 2022: 19).

Küresel krizler ve salgınlar, yoksulluğu derinleştirerek gecekondulu nüfusunu artırmaktadır. 2000 yılında dünya genelindeki gecekondulu nüfusu %28 iken, 2018'de bu oran %24'e gerilemiştir; ancak hâlâ bir milyardan fazla insan gecekondularda yaşamaktadır. Gecekondulu sakinlerinin yarısı Doğu, Güneydoğu, Orta ve Güney Asya'da, %23'ü ise Sahra Altı Afrika'da bulunmaktadır (Habitat, 2022: 16). UN HABITAT'ın 2006 raporunda, 2020 yılı için gecekondulu nüfusunun 1,4 milyar olacağı öngörülmüştü; ancak 2021 verilerine göre, dünya çapında yaklaşık 1,6 milyar insan yetersiz konutlarda yaşamaktadır ve bunların 1 milyarı gecekondulu ve gayri resmi yerleşim alanlarında bulunmaktadır (UN-Habitat, 2021). UNDP'nin 2023 raporuna göre, 110 ülkede 6,1 milyar kişinin 1,1 milyarı (%18) ağır yoksulluk içinde yaşamaktadır (UNDP, 2023) ve bu sayıya diğer ülkelerde eklendiğinde daha da fazla olduğu aşıkardır.

Neo-liberal politikaların yükselişi ile kent yoksulluğu yapısal ve kalıcı bir sorun haline gelmiştir. Kent yoksulluğunu yalnızca gelişmekte olan ülkeler için değil, gelişmiş ülkeler için de ciddi bir sorun haline gelmiştir. Kamusal alanlarda neo-liberal politikaların etkileri açıkça görülmekte ve karar alma süreçlerinden dışlanan kent yoksulları, yaşam destek hizmetlerinden mahrum bırakılmaktadır. Bu bağlamda, kapitalist kalkınma modelleri yerine, emek odaklı kalkınma politikalarının benimsenmesi gerekmektedir (Selwyn, 2021: 127). Günümüzde yaşanan ekonomik ve siyasi krizler, yerelde ortaya çıkan sosyal demokrat yönetimlerin toplumcu belediyeçilik (yeni belediyeçilik) pratiklerine olan ihtiyacı artırmıştır.

Kent Hakkı Bağlamında Toplumcu Belediyeçilik Mümkün müdür?

Küresel ölçekte yaşanan kentleşme krizi ve bu krizin yansımaları, toplumcu belediyeçilik tartışmalarını giderek daha fazla gündeme taşımaktadır. Toplumcu belediyeçilik, "kent hakkı" bağlamında değerlendirildiğinde, bir zorunluluk olmanın ötesinde, temel bir ödev olarak ele alınmalıdır. Zira, insana yakışır bir yaşam, her kent sakininin temel bir insan hakkı olarak kabul edilmelidir. Henri Lefebvre, "kent hakkı" kavramını ilk ortaya atan düşünür olarak, kentsel devrim sürecinin küresel ölçekte yayıldığını ve kırsal alanların kentlerin arka bahçelerine dönüştürdüğünü ifade etmiştir. Kırsal alanların kentlerle bütünleştiğini ve kent-kır ayrımının giderek silikleştiğini iddia etmiştir. Lefebvre'ye göre, gelişen kentleşme kırsal alanları tehdit etmekte, onların özgün yapısını yok etmekte ve köylerin bazen direnerek, bazen de içe kapanarak kentsel düzene uyum sağlamaya çalışmaktadır (Lefebvre, 2018: 87). Kent mekânının metalaşma sürecinde sanayileşmenin belirleyici bir rol oynadığını savunan Lefebvre, sermayenin kent mekânını kendi çıkarları doğrultusunda yeniden yapılandırıldığını ileri sürmek-

tedir (Lefebvre, 2018: 26). Lefebvre, kent hakkının ancak demokratik bir kent düzeni ile mümkün olabileceğini vurgulayarak, “Paris Komünü”nü bu bağlamda önemli bir tarihsel deneyim olarak görmüştür. Ancak, sermaye egemenliği, bu deneyimi yıkarak kent demokrasisinin gelişimini engellemiş ve proletaryayı kent dışına sürmüştür (Lefebvre, 2018: 33). Ancak o tarihten beri kentsel alan ve hak mücadeleleri devam etmiştir.

Lefebvre, kent hakkını somutlaştırırken şu hakları vurgulamaktadır: “Kent hakkı, kendini üstün bir hak olarak sunar: özgürlük hakkı, toplumsallık içinde bireyleşme hakkı, yaşam alanı ve konut hakkı. Yapıt hakkı ile katılım ve sahiplenme hakkı da (mülkiyet hakkından belirgin şekilde farklıdır) kent hakkının kapsamına girer” (Lefebvre, 2018: 151). Lefebvre, insanın özgürleşme projesinin sürdürülebilmesi için mevcut coğrafi mekânların köklü bir dönüşüm geçirmesi gerektiğini güçlü bir şekilde savunmuştur (Mitchell, 2020: 38).

Kent hakkı, şehirlerin nasıl şekillendirileceği ve yeniden şekillendirileceği üzerinde belirleyici bir güç talep etmeyi ve bu süreci radikal bir biçimde gerçekleştirmeyi ifade eder. Şehirler, toplumsal ve coğrafi olarak artı ürünün yoğunlaştığı yerler olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, kentleşme her zaman sınıfsal bir olgu olmuştur; çünkü artı ürünün nasıl kullanılacağı üzerindeki denetim, tarihsel olarak, genellikle küçük bir grubun elinde kalmıştır (örneğin, dinsel oligarşiler veya imparatorluk hırsı taşıyan elitler gibi). Kapitalist dönemde de bu durum değişmemiş, fakat farklı dinamikler ortaya çıkmıştır. Kentleşmenin geldiği noktada (nüfus artışı, yoksulluk, trafik, çevre kirliliği ve konut sorunları) bir tercih ve zorunluluk doğmuştur: İnsanlığın geleceğini tehlikeye atmadan, daha sürdürülebilir ve eşitlikçi bir kentleşme modeli üzerinde düşünmek gerekmektedir. Bugüne kadar kentler, elit kesimlerin ihtiyaç ve beklentilerine göre şekillendirilmiştir; ancak Lefebvre’in savunduğu “kent hakkı” kavramı, kentin, üzerinde yaşayan tüm bireylerin ortak üretimi ve hakkı olduğu iddiasına dayanmaktadır. Çünkü kapitalist sistem, kendi tahayyülüne uygun bir kent inşasına girişmiştir. Bu bağlamda, toplumcu belediyeciliğin vizyonu, mottosu ve manifestosu bu ilkeler üzerine inşa edilmelidir.

Kent hakkının somutlaştığı temel alanlardan biri olan kamusal alan, bir kentin ya da ülkenin vatandaşlarının ve hemşerilerinin iletişim, sosyalleşme ve ifade alanı olarak tanımlanır. Ancak, kapitalist kentleşme sürecinde, kamusal alanlar giderek belirli grupların ve sermayenin kontrolüne açılmaktadır. Kamusal alanlar ve kent meydanları, toplumsal hafızanın ve kolektif kimliğin taşıyıcısı olan semboller ve olaylarla özdeşleşmiştir. Otoriter ve neo-liberal yönetim biçimleri, kamusal alanları topluma kapatarak ve sermayenin hizmetine sunarak kentleri anlamsız ve kimliksiz mekânlara dönüştürmektedir (Sennett, 2013: 435; aktaran: Bahçeci, 2019: 252).

Yukarıda bahsedilenlerle birlikte düşünülürse bugün başta Türkiye olmak üzere toplumcu belediyeciliğe her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

2019 seçimlerinden sonra daha çok “sosyal belediyeçilik” tartışmaları adı altında sermaye merkezli olmayan emekçiden ve halktan yana bir belediyeçilik hizmetleri tartışmaya açılmıştı. 2019 yerel seçimlerinde sosyal demokrat belediyelerin birçok il/ilçe belediyesini kazanması, 1973-1989 yılları arasındaki belediyeçilik deneyimlerinin yeniden canlandırılıp canlandırılmayacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Son beş yılda bu belediyeler tarafından gerçekleştirilen hizmetler, toplumcu belediyeçilik açısından tartışılan ve kabul gören çeşitli uygulamaları içermektedir. Özellikle, sosyal yardımların neo-liberal belediyeçilik pratikleriyle örtüştüğü gözlemlenirken, yerel üreticiyi destekleme amaçlı politikalar (örneğin, kooperatifçilik ve hazine arazilerinin köylülere kiraya verilmesi) da dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, geçmişteki (örneğin, Fatsa ve Ahmet İsvan dönemi) katılımcı belediyeçilik uygulamalarının günümüzde yeterince benimsenmediği görülmektedir. Her ne kadar bu konuda bazı ilerlemeler kaydedilmiş olsa da kararların tabandan tavana doğru şekillendiğine dair yeterli pratik örnek bulunmamaktadır (Bayraktar, 2021: 190). Sosyal demokrat belediyelerin mevcut uygulamalarının sürdürülebilirliği ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, bugüne kadar gerçekleştirdikleri belediyeçilik pratikleri, 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde muhalif partilerin başarısında önemli bir rol oynamıştır.

2024 yerel seçimlerinin yukarıda belirtilenlerin ötesinde birçok önemli sonucu olduğu açıktır. Tartışılması gereken temel konulardan biri, yerel yönetimlerde başlayan demokratik uygulamaların merkezi siyasete etkisinin olup olmayacağıdır. 2024 seçim süreci ve sonuçları yalnızca yerel bir mesele olarak ele alınmamış; siyasi partiler arası polemikler, ekonomik kriz ve demokratik gerileme gibi konular da bu süreçte yoğun biçimde tartışılmıştır. Seçim sonuçları, partili cumhurbaşkanlığı sisteminin yol açtığı siyasi ve ekonomik sonuçların seçmenlerin önemli bir kesimi tarafından onaylanmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal demokrat yerel yönetimlerin kent hakkını merkeze alan belediyeçilik pratiklerinin Türkiye’de demokratik açılımın gelişimine katkıda bulunma potansiyeli yüksektir. Muhalefet adaylarına oy veren geniş bir seçmen kitlesinin bu yöndeki beklentisi açıkça gözlemlenmektedir.

2024 yerel seçim sonuçlarının bir diğer önemli göstergesi, Türkiye’de uygulanan neo-liberal yönetim modelinin derin bir kriz içerisinde olduğudur. Neo-liberal yönetim anlayışında devlet ve şirketlerin ilişkilerinin iç içe geçtiği ve devlet-sermaye bağının amorf ve simbiyotik bir yapıya büründüğü gözlemlenmektedir. Meşruiyet sağlama konusunda zorluk yaşayan siyasi iktidarın, 31 Mart seçimlerinden sonra bu durumla daha da baş etmekte zorlanabileceği ve kontrolü sürdürme endişesinin daha otoriter uygulamalara yol açabileceğine dair işaretler bulunmaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin merkezi hükümetin alan hâkimiyetini daraltan politikalarına karşı alternatif stratejiler geliştirmesi önem arz etmektedir (Bayraktar, 2021: 182). Muhalefet partilerine bağlı belediyelerin toplumcu belediyeçilik pratiklerini hayata geçirerek geniş kitlelerde karşılık bul-

ması, ülkenin demokratik gelişimine katkı sağlayabilir.

Türkiye’de yerel yönetimler geçmişten bu yana merkezi hükümetin kuşatması altındadır (İsvan, 2002). 2004 yılından itibaren yerel yönetimler üzerine yapılan yasal değişiklikler (5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu) valiliklerin yerel yönetimler üzerindeki etkisini zayıflatmış, belediyelerin bütçelerini artırma araçlarını güçlendirmiş, sosyal destek görev ve yetkilerini genişletmiştir (Kurt, 2013: 287). Ancak 2013 yılından itibaren hükümetin otoriter eğilimleri ve parça parça yapılan yasal ve fiili değişiklikler yerel yönetimleri zayıflatmıştır. Özellikle 2019 yerel seçimleri sonrasında iktidar, yerel yönetimler üzerindeki baskısını artırmış ve Türkiye Belediyeler Birliği, muhalif belediyeleri yok sayma anlayışına yönelmiştir. Yerel yönetimlerin yurt içi ve yurt dışı kaynak arayışları iktidar tarafından ya engellenmekte ya da sınırlandırılmaktadır. Pandemi döneminde belediyelerin yardım hesabına el konulması, halk ekmek uygulamaları sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Kültür ve turizm varlıkları üzerindeki tasarruflar, kararnamelerle yerel yönetimlerden alınmaktadır. Yerel yönetimlerin imar yetkileri sınırlandırılmakta veya ellerinden alınmaktadır. Örneğin, Boğaz’ın yetkilerinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nden Cumhurbaşkanlığı’na devredilmesi buna bir örnektir. Ancak, belediyeler mevcut imkanlarla dezavantajlı grupları destekleyecek hizmetler sunarak alternatif yollar bulabilmektedir.

Toplumcu belediyeciliğin en önemli faaliyet alanı, vatandaşın devlete olan bağımlılığını azaltacak ve yerel üreticileri destekleyici faaliyetlere öncelik vermek olmalıdır. Kooperatif faaliyetlerinin desteklenmesi bunun bir örneğidir; ancak burada temel kriter, üreticinin kendini yeniden üretmesinin yollarını bulabilmesidir. Bunun dünya ve Türkiye’de birçok örneği bulunmaktadır. Ayrıca, yönetimin kaynak sorununu çözebilmek ve merkezin baskısını azaltabilmek için üretici belediyecilik pratiklerinin sergilenmesi gerekmektedir. 2019 seçimlerinden sonra öncesinde Tunceli Ovacık Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu ve İzmir Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer’in örnek kooperatif uygulamaları yaygınlık kazandı. İstanbul, Ankara, İzmir ve Mersin gibi belediyeler kooperatifleri destekleyen pratikler sergilemiştir. Ancak mevcut belediyelerin sürdürülebilirliği kuşkuludur. Çünkü daha çok kent merkezli yönetim biçimi olan kooperatiflerde gerçek üreticiler sadece tedarikçi konumundadır. Öte yandan kooperatifler üretimden dağıtımına belediyelerin gölgesinde kalmakta ve bağımsız bir kooperatif pozisyonunda değildir. Bu haliyle sadece üreticiden dağıtıcıya aracılık etmektedir. (Bayraktar, 2021: 199-200)).

Toplumcu belediyecilik, sınıfsal bir tercih gerektiren bir yönetim modeli olarak öne çıkmaktadır. Neo-liberal kapitalist yönetim anlayışında, sermaye ve devlet arasındaki simbiyotik ilişki, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Buna karşılık, emek merkezli ve kent hakkı odaklı bir toplumcu belediyecilik anlayışı,

alternatif bir toplumsal düzenin somut bir göstergesi olabilir. Bu doğrultuda, toplumun bu değerleri benimsemesi, yönetimlerin şeffaflık ve katılımçılık ilkelelerini hayata geçirmeleri ile mümkündür. Dolayısıyla, yerel yönetimler, kendilerini merkezi otoritenin basit bir uzantısı olarak görmekten ziyade, bağımsız bir yerel hükümet olarak konumlandırılmalı ve bu doğrultuda hareket etmelidir (Tekeli vd., 1977: 10).

Türkiye’de demokrasi tartışmaları her zamankinden daha yoğun bir şekilde gündemdeyken, yerel yönetimlerin demokratik süreçlere katkısı uzun süre göz ardı edilmiş, ancak son dönemlerde fark edilmeye başlanmıştır. Özellikle 2019 yılında Millet İttifakı’nın 11 büyükşehir belediyesini kazanması, bu ilgiyi artıran önemli bir etken olmuştur. Benzer deneyimler, 1973 ve 1989 yıllarındaki sosyal demokrat belediyeçilik dönemlerinde de yaşanmış, ancak 12 Eylül darbesi ve partinin içsel çekişmeleri gibi nedenlerle bu başarılar ülke genelinde kalıcı bir etki yaratamamıştır. Özellikle 1973 yılında CHP’nin İstanbul, Ankara, Adana ve İzmir’deki yerel yönetimlerde elde ettiği başarı, 1977 genel seçimlerinde Bülent Ecevit liderliğindeki CHP’yi iktidara taşımıştır. Ancak 12 Eylül darbesi ve milliyetçi siyasetin iş birliğindeki militarist politikalar ve partiden yeterli destek alınamaması³ sosyal demokrasinin yükselişine sekte vurmuştur. 1989 yerel seçimlerinde elde edilen kısmi başarı ise içsel çekişmeler sonucunda genel seçimlere taşınamamıştır.

Kent hareketlerinin Toplumcu Belediyeçilik ile İlişkisi

1600’lerden 20. yüzyılın ortalarına kadar kentleşmeyi belirleyen temel dinamik, sanayileşme olmuştur. Kentler, merkantilist dönemde pazar yerlerinin çevresinde olduğu gibi, sanayi devrimiyle birlikte fabrikaların etrafında gelişmiştir. Bugün, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaklaşık %70’ini barındıran kentlerin barınma, beslenme ve altyapı hizmetleri hayati öneme sahiptir. Ancak günümüzde kentleşmenin temel belirleyicisi mekân ve ona bağlı olarak gelişen rant olgusudur. Endüstriyalizmin üretim ve dağıtım süreçleri ile kentleşmenin yarattığı günümüz distopik kentlerinde, sermaye merkezli kentleşme politikaları mekânsal düzenleme ve bölüşüm faaliyetleriyle kent merkezlerini AVM’ler, iş merkezleri ve geniş bulvarlarla donatarak, kent yoksullarını mülksüzleştirmekte ve kentsel alanlardan dışlamaktadır.

Bu koşullar, 1848’lerden miras kalan kapitalist kentleşmeye karşı toplumsal ha-

3. 1973 yılında İstanbul Belediye başkanı seçilen Ahmet İsvan “Başkent’in gölgesinde İstanbul” adlı anılarını anlattığı kitabında günümüz Türkiye’sine yabancı olmayan bazı sorunlardan bahsetmiştir. İsvan, öncelikle Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti’nin ağır bir vesayeti ve borç yükü altında kaldığından bahsetmiştir. MC Hükümeti hazine yardımını kesmek, karalama kampanyaları yürüterek halk ile belediyeyi karşı karşıya getirmeye çalışmıştır (İsvan, 2002). Aynı şekilde Ankara’da Vedat Dalokay, İzmir’te Erol Köse ve Çanakkale’de Reşat Tabak merkezi hükümetle çatışarak yürüttükleri belediye yönetimlerinde parti içinde çıkar odakları ile de yürütmek zorunda kalmışlar ve bu mücadelenin sonucunda yeniden aday gösterilmemelerine kadar giden bir süreç yaşanmıştır (Sezgin ve Canbulut, 2021).

rekelerin sayısında artışa neden olmuştur. “Kent hareketleri” olarak da anılan bu toplumsal hareketler, yerel yönetimlerden kamusal yararı önceleyen hizmetler talep etmektedir. Bu talepler, 1871 Paris Komünü’nden Gezi Parkı protestolarına kadar uzanan farklı tarihsel örneklerde somut olarak ifade edilmiştir. Kent hareketleri, sendikalar, sivil toplum örgütleri, günümüzde ise sosyal medya üzerinden örgütlenen toplulukların etkisiyle, başka hakların yanı sıra kent hakkı taleplerini de yükselten sosyal hareketlerdir. 1968 hareketlerinde kentlerde daha görünür hale gelen bu talepler, sivil haklar, ifade özgürlüğü ve barış gibi konulara odaklanırken, 1970’lerden günümüze ekolojik, kentsel dönüşüm, etnik ve cinsiyet temelli talepler de öne çıkmaya başlamıştır (Demiroğlu, 2014: 134’ten aktaran: Sezgin ve Canbulut, 2021: 21). Zamanla kent hakkı talepleri daha da görünür hale gelmiştir.

Toplumcu belediyeçilik, halkın ekonomik ve yönetsel açıdan kendi kendine yetebilmesine dayanan sürdürülebilir bir yönetim modelidir. Bu model, halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımını sağlayarak yerel yönetimlerin şeffaf ve hesap verebilir olmasını hedefler. Aynı zamanda, yerel halkın ihtiyaçlarına duyarlı ve kapsayıcı politikaların üretilmesini teşvik eder. *Kent hareketleri*, bu tür politikaların oluşumunda önemli bir rol oynar; zira yerel toplulukların taleplerini ve ihtiyaçlarını savunarak toplumsal baskı unsuru oluştururlar (DeFilippis, Fisher & Shragge, 2010).

Toplumcu belediyeçilik, *sosyal adalet* ve *kentsel eşitlik* ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. Bu model, özellikle dezavantajlı gruplar ve marjinalize edilmiş topluluklar için kent yaşamına eşit erişimi sağlama amacını taşır. Kent hareketleri, bu eşitlikçi politikaların uygulanmasında kilit bir baskı unsuru olarak işlev görür. Örneğin, *konut hakkı hareketleri*, *toplu taşıma talepleri* ve *çevre adaleti kampanyaları* bu bağlamda önemli örneklerdir (Harvey, 2013).

Ayrıca, toplumcu belediyeçilik, *yerel düzeyde daha katılımcı ve demokratik bir yönetim modeli* oluşturmayı amaçlar. Kent hareketleri, yerel halkın taleplerini ve sesini yerel yönetimlere taşıyarak, daha *demokratik* ve *katılımcı* bir kent yönetimi modelinin oluşumuna katkıda bulunabilir (Purcell, 2006).

Son olarak, toplumcu belediyeçilik, *yerel ekonomik kalkınma politikaları* açısından da kendini gösterir. Bu model, yerel kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasını ve ekonomik faaliyetlerin yerel halkın yararına düzenlenmesini savunur. Kent hareketleri, kentsel dönüşüm projelerinde yerel halkın çıkarlarını koruyan bir denetim mekanizması sağlar. Özellikle soylulaştırma (gentrifikasyon) ve kitlesel yerinden edilmeler karşısında direniş gösteren bu hareketler, toplumsal eşitlik taleplerini gündemde tutar (Mayer, 2009).

Kamusal mekânlar, toplumsal hareketlerin taleplerini dile getirdiği ve bir gelenek oluşturduğu alanlar olarak önemli bir rol oynamaktadır. Haussmann’dan bu yana kapitalist rejimler, kamusal alanların sistem karşıtı hareketler tarafından gösteri mekânlarına dönüştürülmesini engellemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda, toplumsal hareketlerin kamusal alanlardaki görünürliğini kısıtlayarak,

alternatif gelecek tahayyüllerinin önünü kapatmaya yönelik adımlar atmışlardır. 1871 Paris Komünü'nden bu yana kent mekânları, toplumsal mücadelelerin önemli bir arenası haline gelmiştir. Lefebvre, kent mekânlarının her zamankinden daha fazla sınıf mücadelelerinin alanı haline geldiğini vurgulamaktadır. 1968 Mayıs eylemlerinden Latin Amerika'daki gerilla hareketlerine kadar birçok toplumsal hareket, kent meydanlarını ele geçirmeye çalışmıştır (Lefebvre, 2014: 83). 21. yüzyılda ise Wall Street işgali, Arap Baharı ve Türkiye'deki toplumsal hareketler bu kamusal alanlarda mücadelelerini sürdürmeye çalışmışlardır. Bu hareketlerde, merkezi ve sembolik mekânların işgali önemli bir strateji olmuştur (Harvey, 2014: 147).

Öte yandan, iktidarlar bu hareketlerin daha fazla görünürlük kazanmasını ve kamusal alan üzerindeki hâkimiyetlerinin genişlemesini engellemek amacıyla sert önlemler almıştır. Neo-liberal otoriter rejimler, muhalif grupların politik faaliyetlerini baskılayarak, mevcut statükonun devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, kamusal mekânların geri alınması hem kentlerin demokratikleşmesi açısından politik bir kazanım hem de sembolik bir anlam taşımaktadır. Kent meydanlarında gerçekleştirilen, toplumsal eşitsizliklere dikkat çeken eylemler, toplumsal duyarlılığın gelişmesine katkıda bulunur (Harvey, 2014: 148)

Sonuç

Bu çalışmada, kapitalist sistemin kentleşme süreci üzerindeki etkilerini ve bu süreçte ortaya çıkan mekânsal eşitsizlikleri ele alarak, toplumcu belediyeciliğin bu sorunlara nasıl bir alternatif sunabileceğini tartışılmıştır. Kapitalist kentleşme, kent mekânının metalaşmasına ve geniş halk kesimlerinin kentsel olanaklardan mahrum bırakılmasına neden olmuştur. Bu süreç, özellikle Türkiye gibi ülkelerde derin kent yoksulluğuna ve sosyal adaletsizliğe yol açmıştır. Çalışmada, Henri Lefebvre'nin "kent hakkı" kavramı üzerinden toplumcu belediyeciliğin potansiyeli değerlendirilmiş, yerel yönetimlerin demokratikleşme sürecine katkı sunabileceği ve merkezi siyasetin otoriterleşmesine karşı bir direnç oluşturabileceği vurgulanmıştır. Toplumcu belediyecilik, kentin yönetiminden faydalanmasına kadar tüm kentlilerin söz ve karar sahibi olmasını savunarak, daha eşitlikçi bir kentsel düzenin mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Küresel/ulusal ölçeklerde yaşanan bu sorunlar demokratik gelişimin yaşadığı krizi göz önünde bulundurursak yerel seçimlere odaklanmak ve etkili toplumcu belediyecilik pratikleri, yoksullukla mücadelede etkili olacağı gibi demokrasinin nefes alması ve boğucu siyasi atmosferin geriletilmesi için önemli kazanımlar ortaya konabilir.

2019 yılında yerel yönetimlerde muhalefet belediyelerinin kazandığı başarıların izleri görülmeye başlamış, 2024 yılında gerçekleştirilmiş 31 Mart seçimlerinde ise daha fazla belediyeyi muhalif partiler kazanmıştır. Bu durum toplumsal belediyecilik pratiklerinin ortaya çıkma dair önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ancak, merkezi iktidarın yerel yönetimlere karşı aldığı tutum, bu potansiyelin

ne denli sınırlandırılabileceğini gözler önüne sermektedir. İktidar, yerel yönetimlerin başlatabileceği toplumcu belediyeçilik pratiklerini bir tehdit olarak gördüğünden, bu alanı yasal, siyasal ve mali yönden kuşatma çabalarını artırmaktadır. Parlamenter siyasetin ve toplumsal muhalefetin otoriter eğilimlere karşı etkili bir politika üretememesi, yerel yönetimlerin toplumsal değişim açısından daha önemli bir konuma yükselmesine neden olmaktadır. Yerel yönetimlerin demokratikleşmesi ve toplumcu pratiklerin yaygınlaşması hem yerel yönetimlerin hem de merkezi siyasetlerin toplumsal eşitlik ve adalet hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda, kent hakkının savunulması ve uygulanması, gelecekteki kentsel sorunların çözümüne katkıda bulunabilir.

Kaynakça

- Atvur: (2014). 21. yüzyılda değişen toplumsal hareketler. *Praksis- Dört Aylık Sosyal Bilimler Dergisi*, -34-2014-1, 13-39.
- Bahçeci, H. I. (2016). *Türkiye'de kent yönetiminin demokratikleşmesi*. (Yayınlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bayraktar, U. (2021). 1970'lerde 2020'lere velayet ve vesayet arasında sosyal demokrat belediyeler. Sezgin Sezgin, Tuğba Canbulut (der.). *Toplumcu belediyeçilik 1970'lerden günümüze bir yerel yönetim deneyimi* içinde (ss. 181-226). İstanbul: İletişim yayınları.
- Bayramoğlu, S. (2015). *Toplumcu belediye nam-ı diğer belediye sosyalizmi*. Notabene Yayınları.
- Beyazıt, E. (2020). Sosyal politika, yoksulluk ve kent yoksulluğu. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 16/30, 2528-9535.
- UNDP. (2023). *Human development report 2023/2024*. Birleşmiş Milletler, Nev York. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24> Erişim Tarihi: 15.07.2024.
- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu. (2023). *Dünya nüfus durumu raporu 2023*. UNFPA, New York. <https://turkiye.unfpa.org/tr/swop-tr-2023> (15.07.2024).
- Brenner, N. (2014). Eleştirel Kent Teorisi nedir? *Kar için değil halk için-Eleştirel Kent Teorisi ve kent hakkı* içinde (ss. 29-46). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Brenner, N. ve Schmid, C. (2015). Towards a new epistemology of the urban? *City*, 19(2-3), 151-182.
- Castel, R. (2017). *Ücretli çalışmanın tarihçesi- sosyal sorunun dönüşümü*. (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: İletişim yayınları.
- Castells, M. (2015). *Kent, sınıf, iktidar*. (Çev. A. Türkün). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- City Population. (2024) Major agglomerations of the World, <https://www.citypopulation.de/en/world/agglomerations/> Erişim Tarihi:01.08.2024.
- Davis, M. (2006). *Gecekondu gezegeni*. (Çev. Gürol Koca). İstanbul: Metis Yayınevi.
- DeFilippis, J., Fisher, R., & Shragge, E. (2010). *Contesting community: The Limits and potential of local organizing*. Rutgers University Press.
- Demiroğlu, E. T. (2014). Yeni toplumsal hareketler: Bir literatür taraması. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(1), 133-144.
- Engels, (2013). *İngiltere'de emekçi sınıfının durumu*. (Çev. Oktay Emre). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Florida, R. (2018). *Yeni kentsel kriz*. (Çev. Derya Nühket Özer). Doğan Kitap.

- Habitat. (2022). World Cities Report- Envisaging the Future of Cities. Birleşmiş Milletler, New York. https://unhabitat.org/sites/default/files/2022/06/wcr_2022.pdf (01.08.2024).
- Hamamcı, C. (2013). *Toplumcu belediyeçiliğin kökenleri*. Çankaya Belediyesi Yeni Toplumcu Belediyeçilik Sempozyumu. Çankaya Belediyesi, Ankara. 19-26.
- Harvey, D. (2011). *Sermayenin mekanları*. (Çev. B. Kıcı, D. Koç, K. Tanrıyar, & S. Yüksel.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2013). *Asi şehirler: Şehir hakkından kentsel devrime doğru* (A. D. Temiz, Çev.). İstanbul: Metis Yayınevi.
- Harvey, D. (2014). *Kentsel Mekân Mücadeleleri Neden Önemlidir?* S. Torlak ve Ö. Kulak (Ed.), Mekân meselesi (ss. 141-1714). İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Harvey, D. (2016). *Kent deneyimi*. (Çev. Esin Soğancılar). İstanbul: Sel Yayıncılık
- Kurt, H. (2013). Yerel yönetim reformları ışığında yerel yönetimlerin hareket alanı: toplumcu belediyeçilik Mümkün mü? İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (Der.). *Yerel yönetimlerde sosyal demokrasi toplumcu belediyeçilik: teorik yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları* İçinde (ss. 269-294). İstanbul: Kalke-don Yayınevi.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel devrim* (S. Sezer, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2018). *Şehir hakkı* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Mitchell, D. (2020). *Kent hakkı* (A. Çavdar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mühürdaroğlu, A. (2019). Kentsel yoksulluk tartışmalarının kavramsal kalibrasyonu: Wacquant ve ile-ri marjinalite. *Dealkent Dergisi*, 28/30, 28-59.
- Purcell, M. (2006). Urban Democracy and the Local Trap. *Urban Studies*, 43(11), 1921-1941.
- Schindler: (2022). Güneşli şehirçilik paradigmasına doğru. Eda Acara, Mehmet Penpecioglu (Der.). *Tamamlanmamış kentsel devrim: Günümüz Türkiye'sinde kent, kriz ve gündelik hayat içerisinde* (ss. 43-70). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Selywn, B. (2021). *Kalkınma mücadelesi*. (Çev. M. Meryem Kurtuluş). Heretik Yayınevi.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal insanın çöküşü*. (Çev. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sezgin, S. ve Canbulut, T. (2021). Sezgin Sezgin, Tuğba Canbulut (der.). *Toplumcu belediyeçilik 1970'ler-den günümüze bir yerel yönetim deneyimi* içinde (ss. 15-50). İletişim yayınları.
- Tekeli, İ., Acaroğlu, İ., Küçük, Y., Özkök, A., Şenyapılı, Ö. Turan, E. ve Acar, E. (1977). *Toplumcu belediye*. Ankara Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- UN-Habitat. (2021). *Urban indicators database*. <https://data.unhabitat.org/pages/housing-slums-and-informal-settlements> (10.07.2024).
- United Nations. (2020). *Policy brief: covid-19 in an urban world*. <https://unhabitat.org/un-secretary-generals-policy-brief-on-covid-19-in-an-urban-world> (09.07.2024).

